

מסורת הש"ס

א) [מדרים טו] לעיל ה"ה;
ב) [מדרים טו:] א) [ב"ק
ל"א:] ד) [טס:] ט) [טס:]
ו) ז"מ ט"ז: טס"ה טו: פ"ה:
חולין ע"ח: ז"מ ט"ה: יומ"א
ט: ממנחת ל' [ט"א:] ו) [ויקרא
ט"א:] ח) [דף פ"ה:]

תורה אור השלם

1. או נפש כי תשבע
לבטא בשפתים לקרע
או להטיב לכל אשר
יבטא והקדם בשבועה
ויעלם ממנו והוא ידע
ואקום לאחת מאלה:
ויקרא ה' ד'
2. כי איש איש אשר
יקלל את אביו ואת אמו
מות יומת אביו ואמו
קלל דמיו בה:
ויקרא ט' כ

גליון הש"ס

תוס' ד"ה לקיים וכו'
והבי' איתא בירושלמי.
שעין לעיל דף כ"ג ע"ב תוס'
ד"ה דכ"ו ומ"ש ט"ס:

מוסף רש"י

שלא עשה בה לאו
בהו' דלחיה בן לטויה
כלאו [ע"פ כהנ']. ולא
ביטל הוא חייב. קהן
שבעה [נדרים ט"ז]. אף
הטבה רשות. לוי בני
אחיו וכו' לא נעלם אצל חייב
בקרן על השבעה. אף
הרעה דמחייב קרן הרעה
דשט"ה ולא נשבע לטול
את המזוה. דהא שבעה
שט"ה לאו הרעות אלא
שט"ה א"ל. אכן לי א"ל
אביו וכו' [ט"ז]. אכן לי א"ל
אביו וכו' [ט"ז]. שניה יחד
[שט"ה ט"ז]. קלל שניה
[שט"ה ט"ז]. אביו ולא אביו.
אחד מהם מנין [שט"ה].
אביו קלל אמו קלל.
כלומר סמך קללה בראש
המקרא לאביו ובסופו סמך
לאמו [שט"ה וכו' ט"ז].
וב"מ צ"ד. וחולין [שט"ה].
למיתא דלו האי לו האי
[חולין ט"ז]. ר' יונתן
אומר. ממתלת המקרא
משמע את אביו ואת אמו,
לדע"ג דר"י מוסף על
ענין רשטון משמע נמי
אחד מהם [סנהדרין ט"ז].
משמע שניהם כאחד
כו'. אביו ואמו משמע נמי
או האי או האי [חולין
ט"ח].

שבועות שתיים פרק שלישי שבועות כו.

עין משפט
גר מצוה

עב א מיי פיה מהל'
שבעות הל' ד' טו סמג
לאוין ללא רמא טושיע י"ד
סי' ולו פ"ה:
עב ב מיי שם הל' טו
טושיע שם טע"ף ז'
ע"ד ג שם כה"ה:
ע"ה ד מיי שם טושיע שם
טע"ף ז':
ע"ה ה מיי פיה מהל'
ממרים הלכה א ופ"ו
הלכה ב סמג לאו ר"ט
טושיע י"ד סי' רמא טע"ף
ז':

רבינו הנאל

מתני' נשבע לבטל את
המצוה ולא ביטל לקיים
את המצוה ולא קיים
את המצוה בדין שיהא
פטור. שיהא בדין שיהא
חייב דברי ר' יהודה בן
בתירה כו'. והני מילי
בשוגג וקרבן: ת"ר
נשבע לבטל את המצוה
ולא ביטל יכול יהא חייב
ת"ל להרע או להטיב.
מה הטבה רשות אף
הרעה רשות כו'. ופרשי
בה נשבע לבטל מצוה
ולא ביטל. או נשבע
לקיים מצוה ולא קיים.
בתרווייהו הואיל ואינו
דבר הרשות פטור
משבעות ביטול אבל
נשבע להרע לעצמו ולא
הרע חייב. מאי טעמא
הרשות בידו להרע
לעצמו. אבל הנשבע
להרע לאחרים כגון
שנשבע שאכה פלוני
ואפצע את מוחו וכיוצא
בהן פטור שאין הרעת
אחרים בידו. אבל נשבע
להטיב לאחרים ולא
הטיב חייב. (ואמרין)
[וייקרן] להא דתנו רבנן.
ומאי דקראי בדבר
הרשות כתבי דלמא
בדבר מצוה כתבי. ודחינן
לא ס"ד דכתיב להרע או
להטיב דבעינן [הטבה]
דומיא [הרעה] [הרעה]
דומיא [הטבה] מה הטבה
ליהא בביטול מצוה אף
הרעה נמי ליתא בביטול
מצוה. מנצתא הרעה זו
גופה הטבה היא כיון
דליהא בביטול מצוה.
והטבה דומיא [הרעה] מה
הרעה אינה בקיום מצוה
אף הטבה אינה בקיום
מצוה. והאי הטבה גופה
הרעה היא דהא ביטל
מצוה. ואקשינן אי הכי
אוכל ולא אוכל נמי נימא
הכי מה הטבה שאינה
בלא אוכל אלא באוכל
אף הרעה נמי שאינה בלא
אוכל אלא באוכל היא
הטבה היא כו'. ודחינן
האי מאי א"ר אמרת
בשלמא קראי בדבר
הרשות כתבי. היינו
דאצטריך או לרבות
הטבת אחרים. אלא אי
אמרת בדבר מצוה כתבי
השתא הרעת אחרים
אתרבי הטבת מיבעי.
ואקשינן האי או מיבעי לו
לחלק דאי לא כתב או
הוה אמיתא אינו חייב
אלא אם ידע ורטיב
תרוייהו בהדי הדדי אבל
זו בלא זה פטור. להכי
כתב או לחלק. ואמרין
הניחא לר' יונתן אלא לר'
יאשיה כו'. ופי' חלוקתם
כדתניא איש איש אשר
יקלל את אביו ואת אמו.
אין לי אלא אביו ואמו.
אביו וכו'.

לקיים המצוה פטור שהיה בדין שהוא חייב דברי ר' יהודה בן
בתירא. דקונטרס גורס כדברי ר' יהודה בן בתירא ולא
גורס דברי משום דזמנתי' קמתי פטור ולר' יהודה בן בתירא הוא חייב
דקמתי לקמן דזמנתי' ולרבי"ה היה נראה לקיים גירסת הספרים

דמודה ר' יהודה שנשבע שלא לחכות
נצילה ואכל דפטור דאין איסור חל על
איסור ולעיל (ד' ג'): נמי פריך גבי
נצילה מושבע ועומד מהר סיני הוא
משמע דליכא מאן דפליגי ודוקא
בלקיים המצוה כגון ליטע צבוכה או
לאכול מצה מחייב ר' יהודה וטעמא
כדלמך דמדרים (ד' ט'): מנין ששבעין
לקיים המצוה שאל' נשבעתי ואקיימתי
וה"ל מחייב עליה קרנן * והכי איתא
בירושל' דבשלמא אוכל נצילה ואכל מודה
רבי יהודה דפטור דלי מינח חייב
לימני לא אם אמרת ששבעת הרשות
שכן עשה זה לאו כהן והן כלאו תלמך
ששבעת מצוה שלא עשה זה לאו
כהן והן כלאו פ"י הן כלאו שזכר
נצילות כמו שלא אוכל נצילות אלא
ודאי מודה רבי יהודה בן בתירא
דפטור ושהתא גרסי' דדברי ר' יהודה
שפיר דהכל מדר' יהודה בן בתירא
וה"ל לקיים מצוה פטור דהיינו שלא
אוכל נצילות ויש מקום שצדין חייב
כגון ליטע צבוכה דברי רבי יהודה
בן בתירא: מצוה שמושבע עליה
מהר סיני. תימא מהאי טעמא נמי
אמאי אין איסור חל על איסור ולא
משום דלפליגי כפרק כל השבוע (וה"ל
דף ק"ג): מומתו זו כי ילללוהו פרט לזו
שמחוללת ועומדת וילפינן מינה דכהן
טמא שאלל תרומה טמאה פטור אם
כן הכי עבדי קל וחומר יומא איסור
שאינו חל על איסור יוכיח:

ת"ל דהרע או להטיב. הך דרשא
לא תמיא כר"ע דלדעיה אמר
לעיל (דף ט"ז). דלרש כרבינו מיעוט
ומאי מיעט מיעט דבר מצוה:
מה הטבה רשות. פירוש שאינה
צניטול מצוה והכי מפרש לה
לקמן: אביא נשבע דהרע לעצמו.
כולי הך צנא לא כריכא אלא
לאשמועינן דאדם רשאי לחצול בעצמו
דפלוגמא היא כהחול (ד"ק דף ק"א):
נשבע דהרע לאחרים. הך צנא
נמי לא כריכא ומשום
סיפא דבעי לרצויי הטבת אחרים נקט
לה: דלמא בדבר מצוה בתיבי.
פ"י אף דדבר מצוה אכל אין לפרש
ללמא דדבר מצוה נחוד כתיבא
מדקאמר לקמן אלא אי אמרת דדבר
מצוה כתיבי מאי מיעט ולימא
דמיעט דבר הרעות אלא פשיטא ליה
לה"ס דדדבר הרעות כתיבי דלהרע
ולהטיב משמע נמי בהרעות הגוף
וצהטבת הגוף: דלמא בדבר
מצוה בתיבי. קראי להרע כגון לא
אוכל מצוה שיהא הרעה גמורה
שמריע לגופו ולנפשו ולהטיב כגון
עד
אוכל מצוה שיהא הטבה גמורה שמוטע לגופו ולנפשו:
דומיא דהטבה והטבה דומיא דהרעה מה הטבה צניטול מצוה ולא הרעה
ככר זו ומה הרעה שאינה צניטול מצוה ולא הרעה שמוטע לגופו ולנפשו:
גופה הרעה היא הרעה גופה הטבה היא כיון שאנו מולאין להשוותם: מדראיצטריך או לרבות אחרים. תימא א"כ למה
לכו לרצון למימר דזמנתי' תלמך ששבעת מצוה שלא עשה זה לאו כהן מופק ליה דלהרע לא מיירי דדבר מצוה מדראיצטריך או לרבות
הטבת אחרים ובעינן דומיא דהרעה דדדבר הרעות ולאו פירכא היא דנהי דקיום מצוה לא כתיב הלכא מ"מ נילף מקל וחומר:
70

מתני' שהיה נדון שיהא חייב. הנשבע לקיים ולא קיים:
רבי יהודה בן בתירא גרסי' ולא גרסי' דברי רבי יהודה. והכי קאמר
נשבע לקיים ולא קיים פטור שאלו לדברי ר' יהודה בן בתירא היה
נדון לחייבו: שלא עשה זה לאו כהן. וקרא כתיב * להרע או להטיב:
גמ' יכול נשבע לנטול את המצוה
וכו'. ותמה זו קרויה הרעה שהיא
מריע לעשות שצנא את המצוה: מה
הטבה רשות. לקמיה מפרש לה: יכול
נשבע לקיים כו'. ותמה זו קרויה
הטבה שהיא מטיב לקיים מצוה: מה
הרעה רשות. לקמיה פריך ממאי
דקראי ברשות כתיבי: ס"ל או להטיב.
או יתירה דלרשה: מה הטבה. לעצמו
דהיינו אוכל: שאינה צניטול מצוה.
כגון אוכל ציור"כ או חמץ צפסק דהא
לא קרי הטבה שהרי גורם רעה לנפשו
אלא בקיום מצוה כגון אוכל מצה בליל
פסח אף הרעה ללא אוכל שאינה
צניטול מצוה כגון לא אוכל מצה אלא
בקיום מצוה כגון לא אוכל חמץ א"כ
למה לי דכתבה הך הרעה הטבה היא
לענין מצוה והא כתבה: ואקיש
הטבה להרעה מה הרעה. ללא
אוכל שאינה צניטול מצוה כגון לא
אוכל חמץ צפסק דהיא לא הרעה
מיקריא לענין מצוה: אף הטבה.
לדולל שאינה צניטול מצוה כגון אוכל
מצוה אלא צניטול מצוה כגון אוכל
חמץ צפסק וא"כ הטבה זו הרעה היא
והא כתבה: ה"ג או הכי דדבר
הרעות נמי לא משכחת לה אלא
מדראיצטריך או לרבות הטבת אחרים
שמע מינה לאו דדבר מצוה כתיבי
כו'. והכי פירושה אי הכי דדבר
הרעות נמי איכא לאקשויי כי האי
גוונא אקיש הרעה להטבה מה הטבה
לדולל שאינה צניטול רע לגופו כגון
אוכל דבר שקשה לגוף דהיא לאו
הטבה מיקריא אלא דבר המהנהו אף
הרעה ללא אוכל שאין שבעה זו רעה
לגופו אלא הטבה כגון לא אוכל
דברים הקשים לגוף וא"כ הרעה הזאת
הטבה היא לו והא כתיבי ליה הטבה
ואקיש הטבה להרעה מה הרעה ללא
אוכל לא נשבע על דבר הקשה
דהיא לאו הרעה מיקריא אלא דדבר
הטוב לגוף נשבע שלא יאכלנו אף
הטבה לדולל כגון שנשבע דדבר הרע
לו שמהא שבעה רעה לו א"כ הטבה
גופה הרעה היא: השתא הרעה
אחרים. דהוא צניטול מצוה איתרביא
הטבת אחרים דקיום מצוה היא
מיבעיא: והאי או מיבעי ליה לתק.
דאי כתיב להרע ולהטיב הוה אמיתא
עד דמשבעת אתרוייהו: אביו קלל
אמו קלל. בראש המקרא סמך קללה
לאביו ובסופו סמך קללה לאמו:
ומשמע אחד בפני עצמו. וריבויא
דסיפיה דקרא מיבעי ליה לרבות מקלל
לאחר מיתה והכי מפרש לה בסנהדרין *:

מתני' * נשבע לבטל את המצוה ולא
ביטל פטור בלקיים ולא קיים שהיה
בדין שיהא חייב כדברי ר' יהודה בן בתירא
א"ר יהודה בן בתירא מה אם הרשות שאינו
מושבע עליו מהר סיני הרי הוא חייב עליו
מצוה שהוא מושבע עליה מהר סיני אינו
דין שיהא חייב עליה אמרו לו לא אם אמרת
בשבעת הרשות שכן עשה בה לאו כהן
תאמר בשבעת מצוה שלא עשה בה לאו
כהן שאם נשבע לבטל ולא ביטל פטור:
גמ' ת"ר * יכול נשבע לבטל את המצוה
ולא ביטל יהא חייב ת"ל * ולהרע או להטיב
מה הטבה רשות אף הרעה רשות אוציא
נשבע לבטל את המצוה ולא ביטל שהוא
פטור יכול נשבע לקיים את המצוה ולא
קיים שיהא חייב ת"ל להרע או להטיב מה
הרעה רשות אף הטבה רשות אוציא נשבע
לקיים את המצוה ולא קיים שהוא פטור * יכול
נשבע להרע לעצמו ולא הרע יכול יהא
פטור ת"ל להרע או להטיב מה הטבה
רשות אף הרעה רשות יאביא נשבע להרע
לעצמו ולא הרע שהרשות בידו יכול נשבע
להרע לאחרים ולא הרע שיהא חייב ת"ל
להרע או להטיב מה הטבה רשות אף הרעה
רשות יאוציא נשבע להרע לאחרים ולא הרע
שאין הרשות בידו מנין לרבות הטבת אחרים
ת"ל או להטיב * ואיזו היא הרעת אחרים
אכה את פלוני ואפצע את מוחו וממאי
דקראי בדבר הרשות כתיבי דלמא בדבר
מצוה כתיבי לא ס"ד דבעינן הטבה דומיא
דהרעה והרעה דומיא דהטבה דאקיש הרעה
להטבה מה הטבה אינה בביטול מצוה אף
הרעה אינה בביטול מצוה הרעה גופה
הטבה היא ואקיש הטבה להרעה מה הרעה
אינה בקיום מצוה אף הטבה אינה בקיום
מצוה הטבה גופה הרעה היא אי הכי בדבר
הרשות נמי לא משכחת לה אלא מדראיצטריך
או לרבות הטבת אחרים ש"מ בדבר הרשות
כתיבי דאי ס"ד בדבר מצוה כתיבי
השתא הרעת אחרים איתרבי הטבת
אחרים מיבעיא והאי או מיבעי ליה לחלק
לחלק לא צריך קרא הניחא לר' יונתן
אלא לר' יאשיה מאי איכא למימר * דתניא
* איש אשר יקלל את אביו ואת אמו אין
לי אלא אביו ואמו אביו ולא אמו אמו ולא
אביו מנין ת"ל * אביו ואמו קלל * אביו קלל
אמו קלל דברי ר' יאשי' ר' יונתן אומר משמע
שניהם כאחד ומשמע אחד בפני עצמו
עד

אוכל מצוה שיהא הטבה גמורה שמוטע לגופו ולנפשו:
דומיא דהטבה והטבה דומיא דהרעה מה הטבה צניטול מצוה ולא הרעה
ככר זו ומה הרעה שאינה צניטול מצוה ולא הרעה שמוטע לגופו ולנפשו:
גופה הרעה היא הרעה גופה הטבה היא כיון שאנו מולאין להשוותם: מדראיצטריך או לרבות אחרים. תימא א"כ למה
לכו לרצון למימר דזמנתי' תלמך ששבעת מצוה שלא עשה זה לאו כהן מופק ליה דלהרע לא מיירי דדבר מצוה מדראיצטריך או לרבות
הטבת אחרים ובעינן דומיא דהרעה דדדבר הרעות ולאו פירכא היא דנהי דקיום מצוה לא כתיב הלכא מ"מ נילף מקל וחומר:
70